

מבנה המקדש והתפילה ו"אזמרה"

ירושלמי יומא פ"א ה"א

כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו.

ברכות דף לג, א

משנה... והבדלה בחונן הדעת; רבי עקיבא אומר: אומרה ברכה רביעית בפני עצמה; גמרא... הבדלה בחונן הדעת. מאי טעמא? אמר רב יוסף: מתוך שהיא חכמה קבועה בברכת חכמה; ...אמר רב אמי: גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול. ואמר רב אמי: גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר (שמואל א ב, ג) "כִּי אֶל דְּעוֹת ה' נָלוּ נִתְּכָנוּ עֲלֹלוֹת", וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, שנאמר: (ישעיהו כז, יא) "כִּי לֹא עִם בְּיֹנוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִתְחַמְּנוּ עֲשֵׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְּנוּ". אמר רבי אלעזר: גדול מקדש שנתן בין שתי אותיות, שנאמר: (שמות טו, יז) תְּבַאֲמוּ וְתִטְעַמּוּ בְּהַר נֶחֱלֶתֶךָ מִכֹּחַ לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה' מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי פּוֹנֵנוּ יְדִיךָ. (רש"י: שתי הזכרות.), ואמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו דעה - כאילו נבנה בית המקדש בימיו; דעה נתנה בין שתי אותיות, מקדש נתן בין שתי אותיות.

פרי צדיק ויקרא פרשת שמיני

"אך הענין הוא על דרך שאמרו ז"ל (שם צ"ב א) כל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, דהיינו שכל נפש מישאל יש בכוחו לבנות המקדש בפנימיות עם מדת ימיו הגם שבפועל הוא המניעה מהכלל, עם כל זה ברוחניות יש מציאות בנין בית המקדש בכל נפשות ישראל בפרט".

יחזקאל מג י-יא

אָתָּה בֶן אָדָם הִגַּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִפְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוֹ אֶת תְּכֵנִית: וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ צוֹרֵת הַבַּיִת וְהַכּוֹנֵתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל צוֹרְתוֹ וְאֶת כָּל חֻקְתּוֹ וְכָל צוֹרְתּוֹ וְכָל תּוֹרְתּוֹ הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם וְכָתֹב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוֹרְתוֹ וְאֶת כָּל חֻקְתּוֹ וְעָשׂוּ אוֹתָם:

מסורת קדומה מובאת ברש"י יחזקאל מג

אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם - בהראותי למו חסדי שאיני מואסם בעונם, מצאתי:

רמב"ם בית הבחירה פרק א הלכות ד-ו

...בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית, עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם, ושלתן נקראין היכל, ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל וחוקה ממנו כעין קלעי חצר שהיו במדבר, וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש.

ועושין במקדש כלים, מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוך לדרום, וכיור וכנו לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח משוך לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש,

משנה מדות (ה, א)

כל העזרה היתה ארך מאה ושמונים ושבע על רחב מאה ושלושים וחמש. מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע, מקום דריסת ישראל אחת עשרה אמה, מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה, המזבח שלשים ושתיים, בין האולם ולמזבח עשרים ושתיים אמה, ההיכל מאה אמה, ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפרת"

משנה מדות (ד, ו)

וההיכל מאה על מאה על רום מאה

משנה מדות (ג, א)

המזבח היה שלשים ושתיים על שלשים ושתיים.

ברכות דף יב, ב

כל השנה כולה אדם מתפלל 'האל הקדוש', 'מלך אוהב צדקה ומשפט', חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל 'המלך הקדוש' ו'המלך המשפט'.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כט, ב

"מאי דכתיב 'בטחו בה' עדי עד פי בן-ה' צור עולמים' (ישעיהו כו, ד)? ... מאי שנא דכתיב 'בן-ה' ולא כתיב 'ז-ה'? כדדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי: אלו שני עולמות שברא הקב"ה, אחד בה"י ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר: 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' (בראשית ב, ד), אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, [הוי אומר: העולם הזה בה"י, והעולם הבא ביו"ד]. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת יצא; ומאי טעמא תליא כרעיה? דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. וליעייל בהך! לא מסתייעא מילתא; כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: 'אם ללצים הוא יליץ וללעגים יתן חן' (משלי ג, לד)? בא לטהר מסייעין אותו, בא לטמא פותחין לו. ... מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד? מפני שצדיקים שבו מועטים..."

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ד

והמצוה הרביעית היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בקרי אבל נירא ביאת ענשו בכל עת והוא אמרו יתעלה (ואתחנן ו) את ה' אלהיך תירא.

קהלת (א, יח)

פי ברב חקמה רב פצעס יוסיף דעת יוסיף מכאוב:

סדר תפילת נעילה ביום הכפורים

... אַתָּה נוֹתֵן יָד לְפּוֹשְׁעִים, וַיִּמְיֶנָּה פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל...

ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן מט, ג

וְזֶה בְּחִינַת ה"א, פִּי דְל"ת הִיָּתָה, וְאֵתְחַזְּקַת וְנַעֲשִׂית ה"א (א). פִּי דְלֵת הַנּוֹת, לְשׁוֹן דְּלָה וְעִנְיָה. הַיָּנּוּ פְּשָׁמְטָטָטָטָט לְבוּ בְּטַפְּשׁוֹת, וְאֵינְ עֲנִי אֶלָּא בְּדַעַת (נְדָרִים מ"א), וְאֵז הִיא בְּחִינַת דְּל"ת. וְכִשְׁמַקְדָּשׁ מִחֲשַׁבְתּוֹ, וְלִית קְדֻשָּׁה פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה (מְגִלָּה כ"ג:). וְהִיא בְּחִינַת יו"ד (תְּקוּנָה י'), שְׁמֵמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַדְּל"ת, וְנַעֲשִׂית ה':

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ה

והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה וכבר נכפל צווי זה פעמים, אמר 'ועבדתם את ה' א-להיכם' ואמר 'ואותו תעבדו' ואמר 'ואותו תעבדו' ואמר 'ולעבדו'. ואעפ"י שזה הצווי הוא גם כן מן הציוויים הכוללים כמו שביארנו בשרש הרביעי הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפילה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפילה. ואמרו גם כן ולעבדו זה תלמוד. ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו מנין לעיקר תפילה בתוך המצות מהכא 'את ה' אלהיך תירא ואותו תעבדו'. ואמרו 'עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו'. כלומר ללכת שם להתפלל בו ונגדו כמו שבאר שלמה עליו השלום.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה יא

והמצוה האחת עשרה היא שצונו ללמוד חכמת התורה וללמדה וזה הוא שנקרא תלמוד תורה והוא אמרו (שם) ושנתם לבניך. ולשון ספרי לבניך אלו תלמידך וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרוים בני שנקראו ויצאו בני הנביאים...

כמאה פעמים הרמב"ם אומר "אחד עשר" או "אחת עשרה" חוץ מהלכות תפילה פרק ב הלכה יח: כל השנה כולה חותם בברכה שלישית האל הקדוש ובברכת עשתי עשרה מלך אוהב צדקה ומשפט ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי יום הכפורים חותם בשלישית המלך הקדוש ובעשתי עשרה המלך המשפט.

שמות (כו, ז)

וְעֲשִׂיתָ יְרִיעֵת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן עֲשִׂיתָ עֲשָׂרָה יְרִיעוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

אבן עזרא (במדבר ז, עב)

ביום עשתי עשר יום - כבר בארתי בספר מאזנים, למה השתנה זה המספר, וטעם עשתי כמו עשתנותיו (תה' קמו, ד), מה שיוולידו מחשבותיו, כאילו העשר הוליד והוא סוד גדול.

ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן א

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קי"ט):

דע, כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות, שאנו מבקשים ומתפללים. והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי. פי עכשו בעוונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, פי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על - ידי התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל, פי התורה נקראת (משלי ה): "אילת אהבים ויצלת חן"; שפעלה חן על לומדיה (צרוכין נ"ד): ועל - ידי - זה נתקבלין כל התפלות והבקשות:

תלמוד בבלי מסכת שבת (דף קד, א)

ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקדוש ברוך הוא אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומאי טעמא כרעיה דקו"ף תלויה דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב: 'אם ללצים הוא גליץ ולענוים יתן חן' (משלי ג, לד)? בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו.

בית יוסף אורח חיים סימן לו

ק כתב החסיד ... שדרך לעקם רגל ימין עד דאפשר לזכוב לדבקו לרגל שמאל, ומהאי טעמא יש לסמוך רגל שמאל קצת באלכסון כנגד רגל ימין. וכן מוכח בספר התמונה שרגל ימין יהיה עקום היטב כי תמונת רגלה כמו כא"ף (כ), והרגל השמאלי תלוי בה כדאמרינן בהבונה (קד). מאי טעמא תלוי כרעיה דקו"ף אמר הקב"ה לרשע אם חוזר בו ליעול בהאי גיסא, ואותו רגל יהיה למעלה עב ולמטה דק כי תמונתו כמו נו"ן פשוטה (ף) ...

דברים לג, כז

מענה אלהי קדם ומתחת ורעת עולם ...

ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן רפב

דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, וכן אותו לכף זכות, על - ידי - זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה, וזה בחינת (תהלים ל"ז): "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" הינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות, ואף - על - פי שאתה רואה שהוא רשע גמור, אף על פי כן צריך אתה לחפש ולבקש למצא בו מעט טוב ששם אינו רשע וזהו ועוד מעט ואין רשע, שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדין, ששם אינו רשע, כי אף על פי שהוא רשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב עדין, כי איך אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו, ועל - ידי - זה שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, על - ידי - זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישבו בתשובה על - ידי - זה, וזהו ועוד מעט ואין רשע, על - ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, על - ידי - זה והתבוננת על מקומו ואיננו, הינו כשתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, כי על - ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקדה טובה, ודנין אותו לכף זכות, על - ידי - זה מוציאים אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל, והבן:

וכן צריך האדם למצא גם בעצמו, פי זה ידוע שצריך האדם לזהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאד מאד (כמבאר אצלנו כמה פעמים). ואפלו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה, חס ושלום, אף - על - פי - כן אסור לו לפל מזה, רק צריך לחפש ולמצא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף ששמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא גם

בן מלא פצעים ואין בו מתם, הינו שרואה שגם המצנה והדבר שבקדשה שזכה לעשות, הוא גם בן מלא פניות ומחשבות זרות ופגמים הרבה, עם כל זה איך אפשר שלא יהיה באותה המצנה והדבר שבקדשה איזה מעט טוב, כי על כל פנים איך שהוא, על - כל - פנים היה איזה נקדה טובה בהמצנה והדבר טוב שעשה, כי צריך האדם לחפש ולבקש למצא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה פנ"ל, ועל ידי זה שמחפש ומוצא בעצמו עדין מעט טוב. על - ידי - זה הוא יוצא באמת מפרך חובה לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה, בבחינות "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" פנ"ל, הינו כמו שצריכים לדון אחרים לכף זכות אפילו את הרשעים ולמצא בהם איזה נקדות טובות. ועל - ידי - זה מוציאים אותם באמת מפרך חובה לכף זכות, בבחינת עוד מעט וכו' והתבוננת וכו' פנ"ל, כמו כן הוא אצל האדם בעצמו, שצריך לדון את עצמו לכף זכות, ולמצא בעצמו איזה נקדה טובה עדין, כדי לחזק את עצמו שלא יפל לגמרי, חס ושלום, רק אדרבא יחיה את עצמו, וישמח את נפשו במעט הטוב שמוצא בעצמו, דהינו מה שזכה לעשות ממנו איזה מצנה או איזה דבר טוב, וכמו כן צריך לחפש עוד, למצא בעצמו עוד איזה דבר טוב, ואף שגם אותו הדבר הטוב הוא גם - בן מערב בפסלת הרבה, עם כל זה יוציא משם גם - בן איזה נקדה טובה:

וכן יחפש וילקט עוד הנקדות טובות, ועל - ידי - זה נעשין נגונים פמבאר במקום אחר (במאמר ויהי מקץ בסיון ג'ד), בחינת מנגן בכלי זמר, שהוא בחינת שמלקט הרוח טובה מן הרוח נכאה עצבות רוח עין שם. ונהפך לך כי נגינה דקדשה היא גבוה מאד מאד פדוע, ועקר הנגון נעשה, על - ידי ברור הטוב מן הרע, שעל - ידי שמבררין ומלקטין הנקדות טובות מתוך הרע, על - ידי - זה נעשים נגונים וזמירות, עין שם היטב]:

ועל בן על ידי שאינו מניח להפיל את עצמו ומחיה את עצמו במה שמחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקדות טובות ומלקט ומברר אלו הנקדות טובות, מתוך הרע והפסלת שבו וכו' פנ"ל, על - ידי - זה נעשין נגונים פנ"ל, ואזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. כי זה ידוע שפשהאדם נופל בדעתו מחמת גשמיותו ומעשיו הרעים שרואה שהוא רחוק מאד מאד מן הקדשה באמת, אזי על - פי רב אינו יכול להתפלל כלל מחמת זה. ואינו יכול לפתח פיו כלל, מחמת גדל העצבות והמרה שחורה והכבדות שנופל עליו, על - ידי שרואה גדל עצם רחוקו מהשם יתברך. אבל כשהוא מחיה את עצמו על - פי העצה הנ"ל. דהינו שאף - על - פי שידע בעצמו שיש לו מעשים רעים וחסרונים הרבה מאד, והוא רחוק מאד מאד מהשם יתברך, אף - על - פי - כן הוא מחפש ומבקש ומוצא בעצמו עדין איזה נקדות טובות פנ"ל, ומחיה ומשמח את עצמו בזה, כי בנדאי ראוי להאדם, להגדיל שמחתו מאד בכל נקדה ונקדה טובה מקדשת ישראל שמוצא בעצמו עדין, ואזי בשמחה ומשמח את עצמו על - ידי - זה פנ"ל אזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה':

ונה בחינת (תהלים קמ"ו): אומרה לאלקי בעודי. בעודי דיקא, הינו על ידי בחינת העוד שלי שאני מוצא בעצמי בחינת עוד מעט ואין רשע פנ"ל, על ידי אותה הנקדה, על - ידי - זה אוכל לזמר ולהודות לה' פנ"ל. וזהו אומרה אומרה דיקא הינו זמירות ונגונים שנעשין על ידי שמלקט הנקדות טובות פנ"ל:

...

ודע שיש בכל דור נדור רוצה, והוא בחינות משה, שהוא רציא מהימנא, וזה הרוצה הוא עושה משפן. ודע שתנוקות של בית רבן מקבלים הבל פיהם שאין בו חטא מזה המשפן, ועל בן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה, הוא מתחיל מן "ויקרא אל משה" (מדרש רבה צו פרשה ז), שהוא אלה זעירא כי "ויקרא" מדבר מגמר הקמת המשפן, שאז קראו השם יתברך והתחיל לדבר עמו מהמשפן, ועל בן משם מתחילין התינוקות, כי משם מקבלין הבל פיהם פנ"ל, ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה:

משנה מדות (ב, ה)

עזרת הנשים היתה ארך מאה ושלושים וחמש על רחב מאה ושלושים וחמש. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה, של ארבעים ארבעים אמה. ולא היו מקורות. וכך הם עתידים להיות

שמות לח, ח

ויעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד:

רמב"ם ביאת המקדש ה הלכה א

מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר ירחצו מים ולא ימותו, ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

סוכה דף נא, א

משנה. מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול. מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהם, וארבעה סולמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים מפירחי כהונה, וכידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל, ... חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניהם דברי שירות ותושבחות, והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר...

סוכה דף נג, א

חסידים ואנשי מעשה כו'. תנו רבנן: יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו - אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו - אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב ומחול לו.

דואר אלקטרוני: beitel@yeshiva.org.il

לשעורים נוספים באתר www.yeshiva.org.il